

ОБЩ АНАЛИЗ НА ДАНЪЧНОЗАДЪЛЖЕНИТЕ ЛИЦА

Димитър Георгиев Ценов

Стопанска академия „Димитър А.Ценов“ – Свищов
Катедра „Финанси и кредит“

Резюме: Настоящата статията е обзорна по своя характер и цели да представи състоянието и тенденциите по отношение на видовете и групите данъчнозадължени лица съобразно различните подходи за изследване на данъчното несъответствие.

Чрез метод, стъпващ на систематичен подход, е направен анализ на видовете данъкоплатци (задължени лица) – като вид и като поведение, целящ да представи както особеностите на всяка една от обособените групи, така и склонността към неплащане или укриване на данъци. Направено е и изследване под формата на систематизиране на предимствата и недостатъците относно подхода за определяне на данъчното несъответствие, базиран на видовете данъкоплатци.

Ключови думи: данъчнозадължени лица; данъчно несъответствие; групи данъкоплатци, видове поведение на лицата; данъчно неизпълнение.

JEL: H, H3.

GENERAL ANALYSIS OF TAXABLE PERSONS

Dimitar Georgiev Tsenov

The D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov
The Department of Finance and Credit

Abstract: This article is of review nature and aims to present the state and the trends in the types and groups of taxpayers according to the different approaches to investigating tax gaps.

Through a method based on a systematic approach, an analysis of the types of taxpayers (debtors) is made - as a kind and as behaviour aimed at presenting both the specific features of each of the groups and the propensity to non-payment or tax evasion. A survey was also carried out in the form of a systematization of the advantages and disadvantages of the tax gap approach based on the types of taxpayer.

JEL: H, H3.

Въведение

Темата представлява интерес както от практикоприложна, така и от научнопознавателна гледна точка. От една страна, е важно и съществено да се знае кои и какви са основните видове данъкоплатци (задължени лица), а от друга – какви са техните структурни особености като групи и

какви са функционалните им специфики, т.е. какво е тяхното поведение и какви са възможностите за въздействие и повлияване.

Конкретният научен интерес, който се цели с настоящата статия, е, чрез общ анализ на вида данъкоплатци и на тяхното поведение да се формулират изводи относно генезиса и проявлението на данъчното несъответствие. Последното може да бъде дефинирано като разлика между това, което правителството събира реално като данъци (респективно – осигуровки, такси и други данъкоподобни приходи), и това, което планира да събере.

Данъчното несъответствие, като разлика между планираните и фактическите приходи, се анализира с различни методи при прилагането на разнообразни подходи. Водещият метод е базиран на видовете данъци. Но съществено място заемат подходите, зависещи от вида на данъкоплатците, от типовете поведение и/или от комбинация от тях, т.е. разглеждането на данъкоплатците в статика и в динамика като обособени групи и тяхното изследване като представително поведение във всяка една от групите. Така че подходите, базирани на видовете данъци и вида данъкоплатци и дефинирани като предмет на изследването, са водещи при анализа, а видовете дейности по икономически отрасли или по географски райони имат спомагателен, колатерален характер. Конкретните данъкоплатци, определени като данъчнозадължените лица, са обект на разработката. На основата на така дефинираните обект и предмет се извежда следната изследователска теза: данъчното несъответствие зависи от фискалното поведение на всеки данъкоплатец, което от своя страна корелира пряко с вида на данъчнозадълженото лице.

Актуалността на темата е ясно очертана и обективно съществува. Това е закономерно, като се има предвид, че данъците корелират пряко както с основния финансов план на Р.България, така и с макроуправлението на страната. Това, от една страна, от друга – изследването на данъчните несъответствия, дефинирани като разлика между плановете и фактическите постъпления, на специфичните характеристики на различните методи за анализ на тези несъответствия, на фискалното поведение на всеки данъкоплатец, има важно значение за развитието на европейското и националното стопанство чрез намаляване на бягството от данъка и минимализиране на сивата икономика. Всичко това определя актуалността на разработката и нейното значение в практико-приложен аспект.

Видовете данъкоплатци (задължени лица), за нуждите на изложението в настоящата статия, се стратифицират в следните 5 (пет) групи: физически лица (включително самонаети лица и самостоятелни предприемачи); микропредприятия, малки и средни предприятия; големи и мултинационални предприятия, или компании (корпорации); публични дружества и обществени организации; нерегистрирани лица. Както установяват в свое изследване няколко анализатори на риска от няколко страни-членки – Естония, Литва, България, Кипър, Дания, Великобритания и Нидерланд-

ния („Данъчно несъответствие и карта на неизпълнението“, доклад на Група платформа „Управление на риска“ по програма Fiskalis, стр.31 и 32) „...за да изпълни в пълна степен целта на сегментирането, данъчната администрация може да създаде неограничен брой групи и много подробни сегментации. На практика обаче, вероятно би било невъзможно или изключително трудно да се работи с огромен брой сегменти и затова повечето администрации ограничават броя на групите. В международен план броят на сегментите варира, но обичайно броят им е между четири и шест. Разбира се, в зависимост от ресурсите, с които разполагат данъчните администрации, е възможно допълнително сегментиране, но повечето групи водят до повече изисквания, повече усилия и на определен етап до по-малко допълнителни ползи. Най-общо използваните сегменти са:

- Физически лица и самостоятелно заети лица;
- Микропредприятия, малки и средни предприятия (МСП) и предприемачи;
- Големи и мултинационални предприятия;
- Публични дружества, организации;
- Групата на нерегистрираните“.

С оглед на изложеното може да се обобщи, че формирането на броя на групите (сегментите) на данъчнозадължените лица и видът на задължени лица, попадащи във всяка една група, е фундаментален и съществен въпрос по отношение анализа на данъкоплатците, на тяхното поведение и на начините за въздействие върху поведението от страна на администрацията.

По отношение на данъчното поведение на така групирани задължени лица, и по-точно на данъчното неизпълнение, могат да бъдат изведени четири области на поведение (неизпълнение):

- липса на регистрация;
- неподаване на данъчни декларации;
- занижено отчитане (на приходи, разходи, доходи, печалби имущество);
- ненавременни или неизвършени плащания.

Всяка от тези четири зони (области) на неизпълнение може да бъде реализирана или извършена както преднамерено – с умисъл, с планиране, чрез измама, или непреднамерено – поради грешка, незнание, непознаване на правилата и законодателството.

За да се разберат причините и генезисът на данъчното неизпълнение, за да се изследват, анализират и изчислят данъчните несъответствия и най-накрая – за да се определят правилните, адекватни и оптимални мерки, които администрацията следва да предприеме, е необходимо на първо място да се анализират, идентифицират и изследват отделните видове данъкоплатци и техните действия и поведенчески модели. Следователно установяването на видовете данъкоплатци в няколко, в 5 (пет)

групи, допринася за тяхното сегментиране по вид и брой; това води до по-ясното формулиране на основните типове поведение, свързано с отношението им към фискалните задължения. А тези две обстоятелства резултат във функционалната възможност на данъчните администрации да създадат практически модели за третиране на рискови поведения и избягване на данъчни несъответствия.

1. Специфични особености във фискалното поведение на физическите лица, самонаетите лица и предприемачите

Въз основа на направено изследване от страна на ОИСР – Организацията за икономическо сътрудничество и развитие („Проект за физическите лица с висока нетна стойност“, ОИСР, 2008 г. (<http://www.oecd.org/dataoecd/15/39/41578984.pdf>) и на базата на проучения опит на множество страни – основно Нидерландия, Дания, Великобритания и Швеция, може да се направи заключението, че с този сегмент се работи отделно от почти всички данъчни администрации, макар че държавите извършват допълнително сегментиране на тази група и разработват различни методи за работа с всяка подгрупа. Следва да се има предвид обаче, че физическите лица са доста хомогенна и масова група с еднакви характеристики. Свързаните с тях данъчни и осигурителни въпроси са в много тесни граници, като обикновено се ограничават до данъци върху доходите, имуществото и капитала.

При този сегмент разликите между държавите-членки се състоят в избора между статут на предприемач или на самостоятелно заето лице. В някои държави едно физическо лице се класифицира и в двата сегмента, ако развива каквато и да е търговска дейност (например в Швеция), но в други държави-членки предприемачите – поради това, че резултатите от търговската дейност се представят в декларацията за данъците върху доходите на физическите лица, и физическите лица и търговската дейност не могат да бъдат напълно определени – се обработват по същия начин, както и за среднестатистическите физически лица (например Дания).

Приблизителната оценка за данъчното несъответствие за тази група обикновено се базира на методите от частното към общото като проверки на данни (чрез използване на информация от трети страни) за физическите лица и/или произволни справки за самостоятелно заетите лица. Повечето от държавите-членки разполагат с голямо количество съхранявани, подадени и контролирани данни, свързани с този сегмент, което улеснява приблизителните оценки. Много малък брой от държавите-членки използва също и метод на общото към частното. На базата на проучената практика изглежда, че тази група не е отговорна за огромната част от общото данъчно несъответствие. Скорошните международни разработки за използване на предварително попълнени данъчни декларации за

физическите лица правят почти невъзможно допускането на грешки и неточности. Друга тенденция, която се проявява, е, че поради нарастващата значимост и интерес към физическите лица с висока нетна стойност, държавите извършват допълнително сегментиране на тази група и разработват различни видове третиране за тях.

Ситуацията в България е много подобна и силно идентична с тази в другите страни в ЕС и по света.

На първо място, тази сегментирана група от данъкоплатци е многобройна като участници. Този факт води до значителни щети от рисковото или некоректно поведение на данъкоплатците, дори при отделния участник последиците да са незначителни, отчитайки масовостта на сегмента, загубите стават значими на национално ниво.

На второ място групата е разнородна и подлежи на допълнително аналитично сегментиране – например дребни самонаети предприемачи, регистрирани като еднолични търговци – ЕТ (друг въпрос е, че има немалки фирми, с доста назначени работници, които също са регистрирани по ТЗ като ЕТ); земеделски производители; лица с доходи от наем на недвижимо имущество – рентиери, реститути и др. подобни; икономически активни лица със свободни професии и т.н.

На трето място, лицата в тази група или сегмент са високорискови. Най-често те предизвикват данъчни несъответствия поради незнание на законовите разпоредби или подценяване на своите задължения. Физическите лица могат да пропуснат или забавят своята данъчна регистрация, да декларират неправилен и занижен размер на данъчните и осигурителни задължения и дори да пропуснат или просрочат подаването на данъчна декларация. Могат също така да забавят плащанията – частично или изцяло поради временни затруднения. Всички тези нежелани действия са продиктувани от слаби финансови възможности и недобра юридическа и икономическа, в частност счетоводна експертиза, която представителите на групата притежават. Изводът е, че допусканите грешки обикновено са малки (когато обаче броят им нараства, фискалният ефект на макроравнище може да е значителен) и допускането им в практиката често е неумишлено. Но това не изключва умишлени действия от страна на представителите на този сегмент по отношение на тяхното фискално поведение; просто умишлените действия не са доминантни.

Всичко гореизложено налага, контролният орган (НАП) да разработи ефективен и адекватен модел на поведение. Така например НАП следва да работи с анализирани представители чрез контрол (ревизии и проверки) само в краен случай, поради малкия фискален интерес и респективно очакван ефект от отделния участник. В масовите случаи е целесъобразно да се действа чрез разяснителни кампании, техническа подкрепа, съдействие и консултации и пр.

2. Специфични особености във фискалното поведение на микропредприятията, малките и средните предприятия

Тази група е най-разнородната в сравнение с анализирания пет сегмента. На базата на проучената практика и наличната документация характеристиките на този сегмент варират значително, въпреки че Европейският съюз използва дефиниция за малки и средни предприятия /МСП/ (http://ec.europa.eu/enterprise/sme/facts-figures-analyses/sme-definition/index_en.htm)¹. Групата се състои от дружества и предприемачи (ЕТ) с различен брой служители – от само няколко до стотици. Поради големите разлики в характеристиките този сегмент обикновено се разделя допълнително на две или три подгрупи. При приблизителната оценка на данъчното несъответствие на тази група е нужно да се подходи с изключително внимание, тъй като опитът показва, че най-големият пропорционален дял от укриването на данъци се пада именно на тези предприятия. Приблизителната оценка на данъчното несъответствие разчита изключително много на произволни ревизии. Отчетените занижени доходи и общото неизпълнение са доста високи при групата на МСП в сравнение с другите групи данъкоплатци и тъй като са включени голям брой предприятия от различен вид и мащаб на дейността, ефектът от укриването на данъци от тяхна страна е значим. Дори ако се оцени внимателно, данъчното несъответствие за тази група данъкоплатци се характеризира с най-високата степен на несигурност поради разнородния състав на самата група. За този сегмент се изисква внимателно планиране, съставяне на извадки и статистически анализ, тъй като може да се достигне както до завишена, така и до занижена оценка поради липсата на познания, лошо счетоводно отчитане, неотчетени плащания и др. Освен това трябва да се наблегне на качеството на данъчните ревизии, извършвани в рамките на произволната извадка за този сегмент.

Групата на микро-, малките и средните предприятия е най-голямата, най-рисковата, най-разнородната с най-голям дял в установените данъчни несъответствия. При нея се проявяват всички видове рискове и рис-

¹ Стъпвайки на дефиницията на ЕС за МСП съгласно Препоръка 2003/361/ЕО и основавайки се на общоприети базови критерии - персонал, оборот и обща стойност на счетоводния баланс, под микропредприятие се има предвид предприятие, което е с по-малко от 10 назначени работници и служители персонал; оборот /приходи от продажби/ под 2 млн. евро и балансово число /обща стойност на счетоводния баланс, или сума на активите, респективно сума на пасивите/ под 2 млн. лв. Като малко предприятие се разбира такова, което е с по-малко от 50 назначени работници и служители персонал; оборот /приходи от продажби/ под 10 млн. евро и балансово число /обща стойност на счетоводния баланс, или сума на активите, респективно сума на пасивите/ под 10 млн. лв. Респективно средно предприятие е предприятието, което е с по-малко от 250 назначени работници и служители персонал; оборот (приходи от продажби) под 50 млн. евро и балансово число (обща стойност на счетоводния баланс, или сума на активите, респективно сума на пасивите) под 43 млн. лв.

кови поведения. Тук най-често се срещат извършването на дейност без регистрация, неподдаването на данъчна декларация, неплащането на начислените данъци. Най-силно е и заниженото деклариране, но не само поради незнание и липса на счетоводна експертиза (както е при физическите лица и самонаетите – среща се повече при микропредприятията, т.е. най-малките участници в сегмента), не само поради агресивно данъчно планиране (както е при големите компании, среща се основно при средните предприятия, т.е. по-големите представители на сегмента), но и поради обстоятелството, че именно представителите на тази група данъкоплатци са най-изявените, практикуващи на т.нар. данъчни измами – т.е. целенасочено и осъзнато избягване на данъчното и осигурителното законодателство.

Изложеното дотук дава основание да се заключи, че именно при тази група е най-ефективно и оправдано извършването на контролни действия – данъчноосигурителни проверки и ревизии (което не изключва контролна дейност и при другите групи). Микропредприятията и малките предприятия, подобно на физическите лица и самонаетите, се регистрират за данъчни цели в петте териториални дирекции на НАП в страната. А за средните данъкоплатци и осигурители е предвидена специална дирекция СДО, която е към ТД на НАП–София. До средата на 2014 г. такива дирекции СДО (средни данъкоплатци и осигурители) имаше към петте териториални дирекции на НАП.

Структурата на българския бизнес е такава, че от няколкостотин хиляди активни фирми само 5–6 хиляди отговарят на изискванията на ЕС за средни предприятия и не повече от 1000 – на критериите за големи компании. Всички останали стопански структури отговарят на критериите за малки и преди всичко микропредприятия.

Като извод от изложеното може да се направи обобщението, че групата на микро-, малките и средните предприятия е най-рисковата. Тя е масова като брой участници, съизмерима е с предходната, макар и втора след нея, по този количествен показател. В същото време е носител на най-много и големи рискове – както на неизпълнение или лошо изпълнение на задълженията поради незнание и слаба експертиза при по-малките представители на групата, така и поради извършването на измами, или провеждането на „агресивно данъчно планиране“, типично за по-големите като дейност и мащаби участници. Отчитайки обстоятелството, че в тази група се проявяват различни по съдържание рискове и типове поведение, е необходимо провеждането на всички възможни мерки – от разяснителни кампании с масов характер до контролни действия при отделни участници.

3. Специфични особености във фискалното поведение на големите и мултинационалните компании

Групата на големите мултинационални дружества се счита за отделна такава в почти всички държави–членки на Европейския съюз, тъй

като техните характеристики в голяма степен се различават от тези на другите групи

(http://Europa.eu.int/comm/taxation_customs/taxation/tax_cooperation/gen_overview/index.en.htm). Големите предприятия имат изключително сложни бизнес процеси, най-разнообразна и свързана с международни данъци проблематика и най-голямо финансово въздействие в национален и международен план.

Признавайки, че големите данъкоплатци от корпоративен тип се различават от останалите групи данъкоплатци и че са от изключителна значимост за държавния бюджет, много данъчни администрации са създали специални организационни и управленски процедури, както и специални програми и инициативи, които могат да бъдат дефинирани като стратегия за ефективна работа с този сегмент от данъкоплатците. В общи линии контактите с тези дружества се осъществяват на индивидуална основа и по-директно, нивото на контрол е много по-високо и персоналетът и на двете страни е много по-образован и специализиран.

Приходната администрация на Република България – НАП (Национална агенция за приходите), от организационна гледна точка, има комбинирана структура. Тя основно е подчинена на териториалния признак (пет териториални дирекции – София, Пловдив, Варна, Бургас и Велико Търново), и на функционален признак (Всяка териториална дирекция има дирекции „Контрол“, „Обслужване и „Събиране“). На трето място е изведен критерият за вида данъкоплатци. Това резултира във функционирането на дирекция, която е приравнена на петте териториални, и се нарича ТД ГДО – Териториална дирекция „Големи данъкоплатци и осигурители“. В нея именно се регистрират и се обслужват големите корпорации, оперирани в българската икономика както национални, така и международни. Регистрираните задължени лица в тази дирекция варират в годините, но броят гравитира около хиляда.

При големите корпорации рисковете от неизпълнение като нерегистриране, недеклаиране, допускане на грешки, неплащане, извършване на измами, на практика са сведени до абсолютен минимум. Но рисковото поведение тук, реализирано изцяло в областта на заниженото изпълнение, се свързва с т.нар. „агресивно данъчно планиране“. То се изразява в това, че големите фирми оптимално и дори максимално се възползват от различните данъчни облекчения, преотстъпвания, които данъчноосигурителното законодателство съдържа и предлага, и по този начин са способни да намалят своите плащания, макар и по съвсем законен начин, често пъти в по-голяма степен, отколкото данъчните власти могат да предвидят и планират. Не са изолирани и случаите на съвсем законното, но минимализиращо данъчните задължения и плащания използване на офшорни сметки, фирми и други форми на фирмена организация и данъчно планиране.

Както вече бе посочено по-горе, най-ефективният начин за противодействие от страна на администрацията включва директните контакти и преговори с тези корпорации.

Изводът от оценката на тази група и участниците в нея е, че това е най-голямата като мащаби на икономическа дейност и платени данъци и осигуровки група. Представителите в сегмента са големи национални и международни (мултинационални) корпорации. При тях е малко вероятно, дори практически невъзможно, да допускат грешки от незнание поради недостатъчна експертиза. Но големите компании имат други начини да „оптимизират“ данъчните си задължения, което може да рефлектира в неприятни изненади за данъчните власти по отношение на техните очаквания и фактически реализираните приходи. Затова активната комуникация с представителите на сегмента е важна и може да се изведе като водеща мярка.

4. Специфични особености във фискалното поведение на публичните дружества и организации

Общата характеристика на групата на публичните дружества и организации е, че те имат доста ограничени данъчни задължения. Основната причина за направения извод е обстоятелството, че болшинството от тях са собствено на държавата или на местната власт, или пък са ориентирани към нестопански цели. При тях степента на неизпълнение обикновено е много ниска и основно се дължи на непреднамерени грешки.

От изложеното може да се формулира изводът, че това е най-ниско рисковата група данъкоплатци, при която формираните несъответствия не само са в малък размер, но също така се дължат на допуснати грешки, а не на умишлени и зловредни спрямо фиска действия (http://Europa.eu.int/comm/taxation_customs/taxation/tax_cooperation/gen_overview/index.en.htm).

5. Специфични особености във фискалното поведение на нерегистрираните лица

Ако данъкоплатците, които трябва да се регистрират за данъчни цели, не са сторили това, те не са в данъчната система. Това означава, че не са включени в някои от приблизителните оценки на данъчното несъответствие (например, поради използвания метод). Тези (потенциални) данъкоплатци постигат своята цел да бъдат „извън закона“.

Тяхната обща характеристика е, че данъчната администрация разполага с много малко или никаква информация и записани данни във връзка с тях и дейността им. Поради това приблизителната оценка на да-

нъчното несъответствие по отношение на тези лица е трудна и по принцип надеждността на резултатите е много ниска. Въпреки това е важно да се събират данни за тази „неизвестна част“ от групата на данъкоплатците и икономиката, тъй като данъчните загуби, вследствие на тяхната икономическа дейност, могат да достигнат високо ниво.

Обикновено приблизителните оценки се базират на проучвания, които целят както да се съберат основни данни, така и да се придобие представа за това, кои наредби би следвало да се изменят, за да се стеснят възможностите за злоупотреби от страна на анализиранията група лица. Общо използвана техника е да се идентифицират подобни данъкоплатци чрез директното им издирване (например посредством интернет). Методът на националните сметки също може да се използва за обща приблизителна оценка на данъчното несъответствие при тази група.

Проблемът с тази група (потенциални) задължени лица е много дълбок и сериозен във всяка страна-членка и навсякъде по света. Сива икономика има навсякъде, но според редица изследователи, например Асоциацията на индустриалния капитал в България /АИКБ/, нейният дял е с най-високи нива в целия ЕС – около 32% от реалната икономика (www.capital.bg/politika_i/2999776_sivata_ikonomika_v_bulgaria), въпреки тенденциите на спад, които се установяват в последните години. Проблемът със „сивата икономика“ (извършване на законово регламентирана дейност, без обаче тя да се отчита и да се плащат данъци) е огромен във всички етапи на съществуването и на изследването, а оттам и при мерките за преодоляването. На първо място, тя трудно се установява, защото изчисленията са предимно на макроикономическо ниво и чрез използване на косвени, имплицитни методи, което води до непрецизност на изчисленията. На второ място, получава се акумулиращ, дори негативен синергиен ефект с „черната икономика“ (тук попадат дейности с икономически ефект, които са изцяло забранени от закона, различни криминални прояви и дейности, които представляват престъпления по смисъла на материалното наказателно законодателство.) На трето място, нерегламентираната икономика, и сива, и черна, има своя генезис и развитие в процеси и явления, които далеч не са само икономически и фискални, и са следствие от много по-комплексни, сложни и дълбоки обществено-политически и социални процеси.

Следователно може да се обобщи, че представителите на групата на „нерегистрираните лица“ са носители на всички възможни рискове – нерегистриране, неподаване на декларации, занижено плащане (често сведено до пълно неплащане). Противодействието на макрониво е, като се определи липсващият, сивият дял на икономиката, а на микрониво – да се подхожда креативно и нестандартно.

НАП противодейства на подобни лица чрез проверки и ревизии, когато ги идентифицира индиректно, или като превенция и масова мярка – провеждане на медийни кампании и комуникация с данъкоплатците за

вредата от сивата икономика и от рисковете, ако съответните участници в нея бъдат разкрити.

Като извод от гореизложеното може да се заключи, че когато лицата не се регистрират данъчно, тяхната дейност е изцяло необлагаема. Това означава, че данъците и осигуровките, които те дължат към фиска, не се събират, което от своя страна дава отражение върху общата величина на постъпленията. Следователно наличието на нерегистрирани участници резултира във финансово обременяване на коректните данъкоплатци. Но това не е най-големият проблем. Наличието на нерегистрирани участници въздейства не само икономически на изрядните участници, но им влияе негативно и в психологически план, като ги демотивира да продължават да бъдат такива. Поради тези причини противодействието на явлението „нерегистрирани участници/лица“ и „прехвърлянето им“ в някоя от горните групи (най-вече при групите на физическите лица или на МСП, защото обикновено към тях би трябвало да принадлежат, ако биха били регистрирани), е особено важно и необходимо.

Общият анализ на данъчнозадължените лица дава основание да се направят следните **изводи**:

Първо – общият анализ, основан на вида данъкоплатци, може да се дефинира като метод, който най-добре се комбинира с управлението на риска при изпълнението, тъй като дава добра обща представа за нивата на изпълнение и областите на неизпълнение за определен данъкоплатец или група данъкоплатци.

Второ – ефективността на анализирания метод зависи от определянето на оптимален брой сегменти (групи), в които да се класифицират данъкоплатците. Практиката сочи, че оптималният брой е от 4 до 6 сегмента. В настоящата статия са изведени 5 групи:

- Физически лица и самостоятелно заети лица;
- Микропредприятия, малки и средни предприятия /МСП/ и предприемачи;
- Големи и мултинационални предприятия;
- Публични дружества, организации;
- Групата на нерегистрираните“.

Трето – основните предимства на общия анализ на данъчнозадължените лица могат да бъдат систематизирани, както следва:

- Данъкоплатците са тези, които спазват правилата или ги нарушават. При този подход изпълнението и неизпълнението се появяват на равнището на отделните видове данъкоплатци, което е много удобно и адекватно от практическа и функционална гледна точка;
- Когато приходната администрация е организирана спрямо базата на лицата, подходът се прилага много лесно.

- Всички видове данъци, свързани с данъкоплатците, могат да бъдат разгледани незабавно и паралелно. Това създава холистична представа и пълна фискална картина.

Четвърто – основните недостатъци на общия анализ на данъчнозадължените лица могат да бъдат систематизирани, както следва:

- Ако сегментите не са добре структурирани и ясно определени като брой и характеристики, това може да се окаже проблем и сериозно предизвикателство;
- В случай че администрацията е базирана на видове данъци или функционално (например обслужване, контрол, събиране), тогава нещата се усложняват вследствие прилагането на метода;
- Данъчните ревизии в този случай са интегрирани (включващи всички видове данъци) и следователно са по-трудни, защото изискват повече време и по-задълбочени и широки познания.

Заклучение

Ефективното изследване и реалната оценка на данъчното несъответствие е базирано на няколко направления. Едно от тях е да се направи групиране на видовете данъкоплатци. Това направление от изследователската работа изисква правилното формулиране на групите – като брой и като включени участници в тях. Важно значение има и определянето на основните особености на поведението на включените в групите видове участници.

По-масови като брой участници и по-рискови като потенциал и реализиране на данъчни несъответствия са групите на физическите лица и на МСП. Затова при тях следва да се предприемат по-ефективни мерки за противодействие от страна на администрацията, като проверки и ревизии. По-малки от гледна точка на брой участници са големите компании и публичните организации. При тях рисковете за несъответствие също са по-малки. Направеният извод е с изричното уточнение, че голямо несъответствие може да се породи от големите мащаби на участниците, докато при първите две групи по-големите несъответствия се пораждат от масовостта на рисковете като следствие от многото на брой участници. Тук подходящи са „по-меки“ мерки – например разяснителни кампании или преки контакти (преговори, разговори) с представителите.

Най-рискова е петата група – на нерегистрираните. При тях рисковете и щетите са най-големи, което пък от своя страна изисква да се прилагат всички възможни мерки, и твърди и меки, с цел минимизиране на броя участници в групата и на данъчните несъответствия, породени от това участие.

Използвани източници:

Брусарски, Р., Захариев, А., Манлиев, Г. (2015). Финансова теория. Велико Търново: Фабер.

Захариев, А., & Димитров, М. (2015). За ефективната фискална политика в отворената икономика на ЕС. Годишник на СА „Д. А. Ценов, СХVІІІ, с. 7 – 44.

Милинов, В., & Маринов, М. (2015). Техника на данъчното облагане. Русе: Авангард Прин.

Стоянов, И. (2016). Данъчно несъответствие и карта на изпълнението. Доклад на Група към платформа „Управление на риска“ по програма Фискалис. Данъчно право. София.

Процесуално данъчно законодателство на Р.България – ДОПК (кодифицирано).

Материално данъчно законодателство на Р.България – ЗДС, ЗКПО, ЗДФЛ, ЗАДС, ЗМДТ (некодифицирано).

www.oesd.org

www.europa.eu.int

www.minfin.bg

www.nap.bg